

Відзив

офіційного опонента на дисертацію Новіка Сергія Миколайовича «Формування відповідальності старших підлітків у фізкультурно-оздоровчих закладах», представленої на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 – теорія і методика виховання.

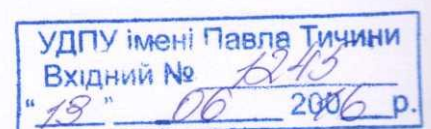
Актуальність дослідження. Соціально-економічні та політичні зміни в Україні передбачають активний пошук шляхів підвищення ефективності виховання молоді; вимагають підвищення персональної відповідальності людини в усіх сферах життєдіяльності.

За таких обставин особливої актуальності набуває проблема виховання в молодого покоління відповідальності як моральної якості особистості, яка характеризується добровільним виконанням обов'язків свідомим виконанням своїх дій та вчинків, стимулюванням свідомої саморегуляції та самовиховання.

Різні аспекти проблеми виховання названої вище якості особистості постійно перебувають у полі зору провідних вітчизняних і зарубіжних педагогів (Т. Гаєвої, Н. Басюк, П. Дворова Н. Стаднік, Т. Куниці М. Левківського, Т.Машарової, В.Тернопільської та інших).

Новік Сергій Миколайович продовжує серію таких досліджень, зосереджуючи свою увагу на формуванні відповідальності старших підлітків у фізкультурно-оздоровчих закладах. Принагідно зауважимо, що проблема формування у підлітків моральних якостей, зокрема, відповідальності як цілісної особистісної якості в контексті фізкультурно-оздоровчої діяльності поза межами шкільного середовища залишилася поза увагою дослідників.

Ватро зазначити, що тема дисертаційного дослідження Новіка С. М. є складовою науково-дослідної теми кафедри педагогічної майстерності та менеджменту Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка «Сучасний досвід та інновації у формуванні педагогічної майстерності майбутнього вчителя, менеджера навчального закладу та фахівця з управління проектами». Тема дисертації затверджена вченою радою Полтавського

національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (протокол № 5 від 29.11.2012 р.) та узгоджена в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук НАПН України (протокол № 10 від 18.12.2012 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Заслуговує на увагу багатоаспектність дослідження, що охоплює різні бачення проблеми, аналіз сучасного її стану. У дисертаційному дослідженні Новік Сергія Миколайовича здійснена спроба визначення педагогічних умов формування відповідальності старших підлітків у фізкультурно-оздоровчих закладах. Автор робить спробу вирішити суперечності між: об'єктивною потребою сучасного суспільства у вихованні особистості, здатної брати на себе відповідальність за суб'єктивні та об'єктивні складові власної життєорганізації, та загальним зниженням у молоді готовності до відповідних соціальних виявів; прагненням педагогів у сфері фізкультурно-оздоровчої роботи здійснювати особистісно-формувальний вплив на підлітків і відсутністю сучасних теоретико-методичних напрацювань у зазначеній галузі; зростанням у старших підлітків потреби засвідчення власної соціальної й особистісної значущості та несформованістю в них дієвих сценаріїв дорослої поведінки, заснованої на засадах відповідальності.

Дисертантом чітко визначений науковий апарат дослідження – об'єкт, предмет, мета, окреслено методи дослідження, розкрито його наукову новизну та практичне значення, особистий внесок автора, впровадження та апробацію результатів дослідження.

Дисертант ставить за мету – на основі теоретичного аналізу досліджуваної проблеми та вивчення виховної практики обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування відповідальності старших підлітків у фізкультурно-оздоровчих закладах.

Відповідно до поставленої мети, логічно та послідовно побудовано структуру дисертації: вступ, розділи, висновки, додатки, список використаних джерел.

Виходячи з філософського, соціального та психолого-педагогічного розуміння автором проаналізовано категорію «відповідальність» як особистісну якість, що відображає взаємозалежність людини та соціального середовища, забезпечує збереження та розвиток провідних цінностей, характерних для гуманної взаємодії в соціумі, і знаходить вияв у психологічно та соціально зрілій поведінці, конструктивній за змістом та соціально-позитивній за формою.

Вивчення та аналіз педагогічних праць з проблеми виховання відповідальності дозволило дисертанту уточнити категорію «відповідальність дітей старшого підліткового віку» як інтегральну якість, що визначається їхніми потребами, мотивами, ціннісними орієнтаціями й зумовлює здатність здійснювати контроль над своїми діями, спрямовувати й коригувати поведінку в різних ситуаціях життєдіяльності, забезпечуючи оптимальне узгодження між прийнятими суспільними нормами і правилами та особистісними запитами, що переживають період переосмислення і усталення.

До позитивних моментів дисертації відносимо те, що дисертантом проаналізовано виховний потенціал фізкультурно-оздоровчих закладів як середовища формування відповідальності старших підлітків та визначено їх як осередок виховання здорового способу життя, формування здоров'язбережувальних умінь і навичок через залучення до занять фізкультурою і спортом, масових фізкультурно-оздоровчих заходів, а також через особистісно-формувальний вплив занять у групі, очолюваній педагогом-тренером, зорієнтованим у своїй взаємодії з учнями як на технічно-тренувальні, так і на виховні аспекти.

Здобутком рецензованої роботи є ретельний і конкретний підхід автора до уточнення поняття «формування відповідальності старших підлітків у фізкультурно-оздоровчих закладах» як цілеспрямований процес виховання у них свідомого та добровільного контролю над своїми діями, уміння узгоджувати поведінку та особистісні запити з прийнятими суспільними нормами і правилами, готовності брати на себе обов'язки, що забезпечується спеціально організованими і різноманітними видами і формами виховної роботи, які проводяться педагогами-тренерами з урахуванням зовнішніх впливів соціально-педагогічного середовища закладу та внутрішніх запитів старших підлітків.

Зважаючи на запропоноване уточнення сутності поняття «формування відповідальності старших підлітків у фізкультурно-оздоровчих закладах», цілком доречним уявляються визначені дисертантом критерії сформованості відповідальності старших підлітків (ціннісно-мотиваційний, змістовий, процесуальний, особистісно-розвивальний). Ґрунтуючись на останніх, С. М. Новік добирає відповідний діагностичний інструментарій для визначення рівнів сформованості відповідальності у старших підлітків (адаптована методика «Ціннісні орієнтації» (М. Рокич), авторський опитувальник «Що ти знаєш про відповідальність», адаптований тест Дж. Роттера «Рівень самоконтролю», оцінка за результатами завдання «Допоможи тренерові», педагогічні спостереження тощо).

Кількісний розподіл старших підлітків за рівнями сформованості відповідальності дав підстави стверджувати С. М. Новіку про переважання низького і середнього рівнів сформованості відповідальності старших підлітків. Тому, без сумнівів, цінним у науковому доробку автора є обґрунтування педагогічних умов формування відповідальності старших підлітків у фізкультурно-оздоровчих закладах, а саме: активізація виховного середовища, сприятливого до вияву відповідальних взаємин старших підлітків; розробка і впровадження особистісно зорієнтованої моделі педагогічної взаємодії тренера зі старшими підлітками; забезпечення особистісного самовияву старшого підлітка у відповідальній дозвіллевій діяльності.

Важливим для педагогічної практики є розробка та упровадження в навчально-виховний процес фізкультурно-оздоровчих закладів методики діагностування сформованості у старших підлітків відповідальності як особистісної і суспільно значущої якості; навчально-методичного забезпечення навчального курсу «Формування відповідальності школярів в процесі фізкультурно-оздоровчої роботи» для підготовки майбутніх вчителів фізичного виховання.

Ступінь обґрунтованості та вірогідність одержаних результатів і положень дисертації забезпечується зв'язком з теоретичними положеннями педагогічної науки, застосуванням широкого кола методів науково-педагогічного дослідження: інтерпретаційно-теоретичні – аналіз, синтез, порівняння, зіставлення – для вивчення літературних джерел, нормативних документів, досвіду виховної роботи з підлітками в загальноосвітній школі та позашкільних закладах, зокрема тих, що виконують фізкультурно-оздоровчу функцію; визначення продуктивних підходів до вирішення проблеми формування відповідальності старших підлітків; категоріальних опозицій та узагальнення – для визначення термінологічно-понятійного апарату дослідження, формулювання його концептуальних положень і висновків; емпіричні – спостереження, опитування (анкетування) і тестування – для виявлення значущих показників сформованості відповідальності у старших підлітків; педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний етапи) для перевірки ефективності визначених педагогічних умов; статистичні – для опрацювання та оцінювання експериментальних даних дослідження; систематизації, узагальнення дослідницьких матеріалів;

Дисертація Новіка С. М. відзначається новизною результатів дослідження, має практичне значення. Це свідчить про те, що дисертант достатньою мірою оволодів методикою самостійного педагогічного дослідження.

Висновки дисертації достатньо виважені, логічні, достовірні, науково обґрунтовані й відповідають поставленим завданням.

Основний зміст та результати дисертації висвітлено у 20 (18 – одноосібних) публікації автора, з яких 6 відображають основні результати дослідження, 12 – апробаційного характеру, 2 – додатково відображають наукові результати дисертації.

Кількість та обсяг опублікованих праць переконує в належній апробації та впровадженні основних положень дослідження.

Зміст, результати роботи, основні висновки, викладені в авторефераті, відповідають і повністю відображають основні положення дисертації.

Дисертація С. М. Новіка є самостійно виконаною, завершеною, достатньою мірою ілюстрованою.

Оцінюючи в цілому дисертаційне дослідження Новіка С. М. «Формування відповідальності старших підлітків у фізкультурно-оздоровчих закладах» позитивно, вважаємо за необхідне зробити деякі зауваження та побажання:

1. Недостатньо чітко представлена позиція автора стосовно теоретичних положень дисертації щодо формування відповідальності старших підлітків у фізкультурно-оздоровчих закладах.

2. На думку опонента, для обґрунтування необхідності впровадження педагогічних умов формування у старших підлітків відповідальності у фізкультурно-оздоровчих закладах на констатувальному етапі експерименту варто було б продіагностувати не тільки рівні сформованості відповідальності у старших підлітків, а й проаналізувати наявну технологічну складову (зміст, форми, методи, засоби) формування відповідальності старших підлітків у фізкультурно-оздоровчих закладах.

3. Майже не конкретизовано, як відбувався розподіл старших підлітків у фізкультурно-оздоровчих закладах на контрольні та експериментальні групи. Чи є такий розподіл допустимим?

4. Зміст дисертації значно збагатився, якщо б дослідник у третьому розділі дисертації описав навчально-методичне забезпечення навчального курсу «Формування відповідальності школярів у процесі фізкультурно-оздоровчої роботи», а не лише обмежився розташуванням цього матеріалу у додатку Е.

5. Підрозділи дисертації, що присвячені опису змісту і методики формувального етапу дослідження, надто переобтяжені теоретичними посиланнями на наукові джерела, тоді як основна увага має концентруватися на експериментальній роботі самого дослідника.

6. У підрозділі 3.4., описуючи результати формувального етапу дослідження, доцільно було б розкрити гендерні особливості сформованості

відповідальності старших підлітків у фізкультурно-оздоровчих закладах, як це було на констатувальному етапі дослідження.

7. У висновках до третього розділу та загальних висновках необхідно було описати кількісні результати дослідно-експериментальної роботи.

8. У роботі часто зустрічаються стилістичні та граматичні помилки, що знижують сприйняття тексту дисертації.

Загальний висновок

Вказані зауваження не мають принципового характеру і не можуть вплинути на загальну позитивну оцінку роботи, її результати.

Таким чином, за характером фактичного матеріалу, ступенем його якісного і кількісного аналізу, рівнями новизни і значущості результатів дослідження для педагогічної науки і практики дисертаційна робота Новіка Сергія Миколайовича «Формування відповідальності старших підлітків у фізкультурно-оздоровчих закладах» відповідає вимогам ДАК України до робіт такого типу, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки
Національного університету біоресурсів
та природокористування України

кан

Л. В. Канішевська

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
Головний спеціаліст відділу кадрів
М.В. Михайличенко

06

16.